

פורים

מן התפלה

שושנת יצקב צהלה ושמחה:
בראותם יחד תכלת מרדכי:
תשועתם הייתה לנצח:
ותקנתם לכל דור ודור:
להודיע שכל קניף לא יבשו:
ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך:
ארור המן אשר בקש לאבדי:
ברוך מרדכי היהודי.
ארורה זרש אשת מפחיד:
ברוכה אסתר בעדי:
וגם תרבונה זכור לטוב:

קניף - המקווים לעזרתך

החוסים בך - הבוטחים בך

לאבדי - להשמיד אותי

זרש אשת מפחיד - זרש, אשת המן, שהפחידה אותי

תרבונה - שם של שרי המלך אחשוורוש

סיפור המגילה (תמצית הפרקים)

א. רקע לסיפור – משתה אחשוורוש

לפני שנים רבות, אחרי שנחרב בית-המקדש בירושלים, גורשו היהודים מארץ-ישראל, והם התפזרו בין העמים. חלקם גרו בעיר שושן הבירה תחת שלטונו של המלך אחשוורוש, מלך פרס ומדי, שמלך מהודו ועד כוש, 127 מדינות. במלאות שלוש שנים למלכותו קיים המלך משתה לכל שריו ועבדיו. גם ושתי המלכה ערכה משתה לנשים. כעבור שבעה ימים ביקש המלך השיכור להביא את המלכה ושתי ולהראותה לכל אורחיו, אך המלכה ושתי סירבה לבוא. המלך כעס מאוד, ובעצת שריו ועבדיו החליט לגרש אותה. לאחר שגירש את ושתי, ציווה המלך אחשוורוש על שריו ועל עבדיו למצוא לו מלכה אחרת, יפה יותר. המשרתים עברו בכל ארצות מלכותו, חיפשו ואספו לארמון את כל הנערות היפות, כדי שהמלך יבחר לעצמו את המלכה.

ב. המלך בוחר באסתר למלכה חדשה

בין הנערות היפות שנבחרו הייתה גם אסתר היהודייה, נערה יתומה, שגדלה בבית הדוד שלה מרדכי. כשנלקחה אסתר לארמון המלך, ציווה עליה מרדכי היהודי לא לגלות את מוצאה היהודי. מבין כל הנערות אהב אחשוורוש את אסתר ובחר בה להיות המלכה. מרדכי ישב סמוך לארמון המלך כדי לדעת את שלום אסתר. יום אחד, ביושבו סמוך לשער הארמון, שמע מרדכי את שני סריסי המלך מתכננים להרוג את אחשוורוש. מרדכי גילה את הדבר לאסתר, היא הזהירה את המלך, וכך ניצלו חייו.

ג. המן הרשע מתכונן להרוג את כל היהודים

למלך אחשוורוש שרים ועבדים, אך ראש השרים, הנכבד מכולם, היה המן, איש רע ואכזר, שדרש מכל האנשים שיכרעו וישתחוו לפניו. ואכן, כולם כרעו ברך לפניו. רק מרדכי היהודי, דודה של אסתר, סירב להשתחוות בפניו. המן התרגז מאוד, ומשום כך שנא את כל היהודים. הוא החליט להרוג את כולם ביום אחד. כדי לקבוע את היום המתאים הפיל "פור" – ערך הגרלה בין כל

ימות השנה, והגורל נפל על יום י"ג באדר. מכאן השם "פורים" על שם הפור שהפיל המן.

אחרי שהמן קבע את היום, הוא קיבל את אישור המלך להשמיד את כל היהודים, היושבים במדינות המלך אחשוורוש. משנודע הדבר ליהודים, כינס מרדכי את כולם בבתי-הכנסת. הם צמו והתפללו לאלוקים שלושה ימים רצופים, שיציל אותם מידי המן הרשע ומגזירותיו.

ד. אסתר מתכוננת לבוא לפני המלך אחשוורוש

מרדכי ביקש מאסתר המלכה, שתנסה להשפיע על אחשוורוש לבטל את הגזרה הרעה נגד היהודים. אסתר פחדה לפנות אל המלך, אך הבינה שרק היא יכולה לנסות לשנות את הגזרה. היא התאזרה באומץ-לב, פנתה אל המלך וביקשה לדבר אִתּו. בבואה אל המלך, מצאה אסתר חן בעיניו. הוא הושיט לה את שרביט הזהב ואמר לה: "מה לך אסתר המלכה ומה בקשתך? עד חצי המלכות ויינתן לך." אסתר ביקשה רק זאת, שהמלך והמן יבואו אל המשתה שהיא עוֹרֶכֶת לכבודם בביתה. המן שמח מאוד על הכבוד שנפל בחלקו, שהוזמן לבית המלכה, אך בצאתו מהארמון, בראותו את מרדכי בשער המלך, שאיננו משתחוה לו, התמלא זעם וְחֶמָה. הוא מיהר אל ביתו וסיפר לזרש אשתו ולעשרת ילדיו על הכבוד שנפל בחלקו, אך הכבוד איננו שווה לו, כל עוד מרדכי איננו משתחוה לו. אז הציעו בני משפחתו לבנות עץ גבוה ולתלות עליו את מרדכי היהודי. העצה שימחה את המן.

ה. בלילה ההוא נדדה שנת המלך

בלילה ההוא נדדה שנת המלך. הוא ציווה על משרתיו לקרוא לפניו מתוך ספר הזיכרונות. הקטע שהוקרא לפניו היה הסיפור המתאר איך הציל מרדכי היהודי את המלך ממוות. זה קרה כאשר מרדכי היהודי גילה למלך אחשוורוש כי בְּגָתָן וְתַרְשָׁו ביקשו להרגו. עתה נזכר המלך כי עדיין לא הודה למרדכי, ולא נתן לו שום פרס על שהציל את חייו.

המלך קרא להמן ושאל אותו: "מה לעשות לאיש אשר המלך חפץ ביקרו?" המן היה בטוח שהמלך מתכוון אליו, לכן הציע שילבישו אותו בבגדי מלכות וירכיבו אותו על סוס המלך ברחובות שושן עיר הבירה, ואחד משרי המלך יוליך את הסוס ויקרא לפניו: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו!"

ו. מפלת המן

אז אמר המלך להמן שימהר וייקח את הלבוש ואת הסוס ויעשה כך למרדכי היהודי היושב בשער הארמון. המן הלביש את מרדכי היהודי בבגדי מלכות, הרכיב אותו בחוצות העיר וקרא לפניו: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו."

לאחר שהרכיב המן את מרדכי בחוצות העיר, חזר לביתו, "והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש". המן סיפר לבניו ולזרש אשתו כל מה שקרה לו, והם אמרו לו: "מה שקרה לך עכשיו עם מרדכי היהודי הוא סימן למה שיקרה לך בעתיד, כי נפול תיפול לפניו."

ז. משתה אסתר המלכה

המלך אחשוורוש והמן באו אל משתה אסתר המלכה. לאחר שהמלך שתה ואכל, אמר לאסתר: "מה שאלתך אסתר המלכה ותינתן לך, ומה בקשתך עד חצי המלכות ותיעש." אסתר המלכה ענתה: "תינתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי..." – אסתר סיפרה למלך על הגזרה של המן הרשע להרוג ולהשמיד את כל היהודים. עתה גילתה לו שהיא אכן יהודייה, ומשום כך נידונה למות עם אחיה היהודים.

כששמע זאת המלך, כעס מאוד ושאל: "מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן?" – ענתה אסתר: "איש צר ואויב המן הרע הזה!" – המן נבהל מאוד מדברי אסתר ומתגובת המלך, ואכן מיד ציווה המלך לתלות את המן הרשע על העץ אשר הכין למרדכי היהודי.

ח. הצלת היהודים

לאחר הדברים האלה גילתה אסתר למלך את קרבתו של מרדכי אליה. "ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי". ומרדכי נעשה למשנה למלך.

אסתר הוסיפה והתחננה לפני המלך שיבטל את הגזרה הרעה להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים בכל מדינות המלך אחשוורוש, והמלך אמר למרדכי לכתוב פקודה חדשה ולחתום בטבעת המלך. בפקודה החדשה תינתן רשות לכל היהודים לעמוד על נפשם, להרוג את מי שינסה להרוג אותם ולהתנקם

באויביהם. כך הפך היום הרע, שבו רצה המן להרוג ולהשמיד את כל היהודים, ליום שמחה וששון.

"ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות ועטרת זהב."

"והעיר שושן צהלה ושמחה: ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר."

מאז נוהגים בכל שנה, ב- י"ד – ט"ו באדר, לחגוג את חג הפורים בדיוק בתאריך שבו התהפך הכול: "מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים."

הכניסו את סיפור המגילה לתוך תבנית סיפורית כפי שלמדתם. נתחו את הסיפור לפי מחוון של סיפור עלילה.

בחרו פרק אחד מהמגילה, וקראו אותו קריאה קולית בכיתה (קריאת שרשרת).

ענו על השאלות שלפניכם.

1. מי היה אחשוורוש ועל מי שלט?
2. מי היה המן?
3. מה הייתה גזרת המן?
4. מי הייתה אסתר, וכיצד הגיעה לבית המלך?
5. מי הציל את היהודים מגזרת המן, ובאיזו דרך?
6. מה קרה להמן ולבני משפחתו?
7. כתבו בגימטריה כמה מדינות היו תחת שלטונות של המלך אחשוורוש.
8. העתיקו מהטקסט מילים שיש להן משמעות דומה למילים שלפניכם.
פרק א' – מלכותו, נשף (מסיבה), הוֹרָה; פרק ב' – ללא הורים, לִיד, שוֹמְרֵי,
פרק ג' – לקוד קידה, להרוג; פרק ד' – חששה, אימצה תכונה של..., כל מה
שתרצי, כעס; פרק ה' – טרם, מתנה, רוצה לכבדו; פרק ו' – מבויש, כעת
פרק ז' – כד, נְצָח; פרק ח' – להתגונן, עָצַב, חבר, עניינים
"לְיִהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשִׁשּׁוֹן וְיִקָּר"

מצוות פורים

משתה ושמחה

משכנס אדר, מרבים בשמחה.

מקרא מגילה

זו המצווה החשובה ביותר בחג.

מצווה לערוך בפורים סעודה חגיגית מיוחדת, הכוללת מטעמים רבים ומשקאות, ומצווה להרבות בשתיית יין, כי היין משמח לבב אנוש.

שתיית היין בפורים היא חובה, מפני שהנס אשר נעשה לישראל בימי אחשוורוש, בתוך כדי משתה נעשה, והשתייה באה להזכיר נס גדול זה.

מתנות לאביונים

מצווה לתת בפורים מתנות לאביונים. נהוג לתת דברי מאכל ומשקה או דברים שנקנים בכסף. יש לתת את המתנות לעניים כך שיספיקו ליהנות מהם עוד בפורים.

הכול חייבים לשמוע את קריאת מגילת אסתר: אנשים, נשים וילדים, הן בליל פורים והן ביום שלמחרת.

מצווה היא לקרוא את המגילה בציבור ובבית הכנסת, מפני שכך יש יותר פרסום לנס.

בשעת קריאת המגילה, כאשר מוזכר שמו של המן, נוהגים לדפוק על שולחן או לרקוע ברגליים, והילדים רועשים ברעשנים ובכלי הקשה שונים.

משלוח מנות

"לעשות אותם ימי שמחה ומשתנה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" (מגילת אסתר ט', 22).

משלוח מנות – על יסוד הדברים האלה, הכתובים במגילה, נפוץ המנהג בכל קהילות ישראל לשלוח מנות איש לרעהו. מקובל לשלוח לפחות שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה הרי זה משובח. נוהגים לשלוח לכבוד פורים מיני מאפה ודברי מתיקה, עוגות ממולאות פרג ודבש, פרות, יין ושאר משקאות.

מהם הערכים העומדים מאחורי ארבע המצוות הללו?
כתבו ארבעה משפטים בלשונכם שיביעו את ארבעת המצוות
מה מקור המנהג של התחפשות? (רמז: היפוך)

בזכות משלוח מנות / סיפרו: חיה בר יצחק, עדנה קרמר

מעשה ביהודי שגר בעיר מזיבוז' שבמדינת פולין, ולו אישה וילדים הרבה. היה האיש עני ואביון, ולא עלה בידו לפרנס את בני ביתו.

לפני חג הפורים שמע העני כי הרב הקדוש, הבעל-שם-טוב, רבם של החסידים, עומד לשוב לעיר ולערוך בה סעודת פורים. ידוע היה כי דלתו פתוחה בפני כל יהודי: עני כעשיר ועם-הארץ כתלמיד-חכם. נאנח היהודי בלבו וחשב: "מה משתוקק אני לבוא לסעודת הפורים של הבעל-שם-טוב, ליהנות מזיו פני הצדיק, לשמוע מפיו את קריאת המגילה ולזמר ולשמוח עם קהל חסידיו. אך כיצד זה אבוא לסעודת פורים וידי אינה משגת להביא לצדיק משלוח מנות?"

בבוא החג גברה בלבו הכמיהה לראות את הבעל-שם-טוב ויהי מה. הלך לאופה וביקש ממנו: "אנא, תן לי אך הפעם אוזני-המן ומיני מאפה של פורים, אף שאין בידי עתה לשלם לך בעבורם. מבטיח אני שאשיב את החוב כשאך תשיג ידי." נאות האופה לתת בידיו שתי אוזני-המן בלבד. נטל העני את אוזני-המן שקיבל, את האחת צרר במטפחתו כדי להביאה לבני משפחתו, ואת השנייה הניח בזהירות על צלחת, להביאה כמשלוח מנות לבעל-שם-טוב.

בבואו אל הבעל-שם-טוב ראה יהודים רבים באים ונאספים, כל אחד מהם נושא משלוח מנות מהודר שבמהודר, שהוכן במיוחד לאיש הקדוש, וכולם נדחקים להקדים ולהגיש לו את מתנתם.

התבייש העני במתנתו ותפס את מקומו כאחרון הקרואים. בעמדו מול הבעל-שם-טוב השפיל עיניו והושיט לו את הצלחת באמרו: "מצטער אני, רבי, שהבאתי לך משלוח מנות זעיר, אך הימים קשים," ובסיימו נאנח מעומק לבו.

התבונן הבעל-שם-טוב בעני, נטל מידו את מתנתו והודה לו באמרו: "יודע האל את גודל מתנתך, ומי ייתן ותזכה בשנה הבאה להגיש משלוח מנות של פורים כאוות לבך."

בתום סעודת פורים יצא האיש ופנה לביתו. בלכתו עדיין התנגנו באוזניו פסוקי המגילה ששמע מפי הבעל-שם-טוב, והיה שר ומזמר אותם ולבו מלא שמחה.

ובבית שורה העצבות. בשנה זו לא זכו בני ביתו לטעום טעמו של חג הפורים. נכנס העני לביתו, בירך את משפחתו ומיהר להוציא את אוזן-המן. חילקה בין בני הבית והחליט לספר להם כיצד זכה לראות את הבעל-שם-טוב ולדבר עמו. מתוך שהיה

מספר, החל מזמר מזמירות החג ששמע מחסידי הבעל-שם-טוב. ובני הבית
נדבקים בהתלהבותו ומצרפים את קולם. היו הקולות גוברים ועולים, ורוח החג
שורה על הבית. 30

והימים ימי אדר, ימי חורף. באותו לילה התחוללה בחוץ סופת שלגים. הרוח
שרקה ופתיתי שלג נחו בכבדות על חלונות הבית. לפתע נשמעו דפיקות בכבדות על
הדלת, וקול איש קורא מבחוץ הגיע לאוזני החוגגים. נבהלו בני הבית, והאישה
לחשה לבעלה: "אל נא תפתח את הדלת, הלוא רק גזלנים ופורעים משוטטים
בלילה שכזה." 35

אך היהודי לא שעה לדבריה ואמר: "מי יודע אם אין הצועק אדם קופא מקור
הזקוק לעזרתנו," ובדברו פתח את הדלת.
אל הבית פרץ איכר גוי כפוף-גו, מטה עבה בידו, והוא מכוסה פתיתי שלג ומרעיד
מצינה. 40

"יהודי, חוס עליי והצל את נפשי," קרא האיכר. "שודדים התנפלו עליי בלכתי
ביער. נמלטתי מידם בכוחותיי האחרונים, והם דולקים בעקבותיי. אנא, הסתירני
בביתך."

על אף הסכנה שבדבר הכניס היהודי את האיכר לביתו, הושיבו להתחמם ליד
התנור ואף הלינו על מצע נוח שהכין למענו. 45

עם שחר נפרד האיכר מבעל הבית וטרם צאתו אמר: "בעת שחמקתי מן השודדים
עלה בידי להטמין את כספי ביער. ירא אני להוציאו עתה. מבקש אני כי לאחר
שתחלוף הסכנה, תלך ליער, ושם, במוצא הנחל, תראה שלושה עצי אשוח ניצבים
בשורה ישרה. גש אל העץ השלישי, חפור עד עומק שורשיו, ומה שתמצא – שמור
בביתך." 50

כעבור ימים מספר מילא היהודי את בקשת האיכר. חפר עד שורשי העץ השלישי
ובין שורשיו מצא תיבת ברזל חלודה. הביאה לביתו, הניחה וחיכה לשובו של
האיכר.

חלפו יום, יומיים, שבוע, שבועיים, חלפו חודשיים, והאיכר איננו. יצא היהודי אל
הכפר לחקור ולדרוש, אך אין איש יודע ואין איש מכיר. נעלם האיכר כלא היה. 55
משחלפה שנה והאיכר לא הופיע, אמר היהודי בלבו: 'אפתח את התיבה ואולי
אמצא בה סימן או רמז למקום בעליה'. כשפתח היהודי את התיבה, נדהם לגלות
כי מלאה היא עד שפתה במטבעות כסף וזהב. בתחתית התיבה מצא העני פיסת
קלף ועליה חקוקת המילים:

”קבל גמול על רוחב לבך.

תתברכו בו אתה ובני ביתך.”

הבין היהודי כי לא איכר התארח בביתו באותו ליל פורים, אלא אליהו הנביא הזכור לטוב, שנענה לברכת הבעל-שם-טוב.

הפך העני לעשיר גדול, אך מעולם לא שכח את ימי עוניו. פרע את חובו לאופה ביד נדיבה, וידו הייתה פתוחה למתן צדקה לעניים ולאביונים. ובעיקר נהג לשמחם במשלוח מנות, שאותו היה שולח לביתם מדי שנה בשנה כל ערב פורים.

משימות

1. ציינו חמש מצוות ומנהגים הקשורים בפורים, המופיעים בסיפור.
2. מצאו (ללא שימוש במילון) את פירוש המילים והביטויים שלפניכם.
לְחַקֵּר וְלְדַרֵּשׁ (שורה 55), **חֲמִמְקֵתִי** (שורה 46), **הֲלִינוּ** (שורה 45), **דוֹלְקִים בְּעֵקְבוֹתַי** (שורה 42), **מִרְעִיד מִצְנָה** (שורה 39), **קְרוֹאִים** (שורה 18), **יְדֵי אֵינָה מְשֻׁגָּת** (שורה 8).
3. מדוע אמר הבעל שם טוב ליהודי: ”יודע האל את גודל מתנתך...” אף-על-פי שהיהודי הביא רק אוזן-המן אחת?
 א. העתיקו משורה 5 שני זוגות של מילים מנוגדות, והסבירו לשם מה כתובים ניגודים אלה.
 ב. מצאו בסיפור הפכים למילים אלו: **עֲשִׂיר**, **הִיָּה גִּאָה**, **חֶסֶם**, **קִמְצָנוֹת**, **תִּלְמִיד חֶכֶם**, **עֲצָב**, **רִיק**, **גְּדוֹל**.
 ג. מצאו בסיפור מילים נרדפות למילים אלו: **רוֹצֵה מְאוֹד**, **אוֹר**, **גְּעוּגוּעִים**, **תְּמוֹרָתָם**, **אָרֶז**, **מִחְזִיק**, **שׂוֹדְדִים**, **שֶׁם לֵב**, **מְקַל**, **קָר**, **רַחֵם**, **בְּרַחֲמֵי**, **רוֹדְפִים**, **נָתַן לוֹ לִישׁוֹן**, **לְהַחְבִּיא**, **פָּחַד**, **הַמְתִּין**.
5. הסיפור ”בזכות משלוח מנות” הוא סיפור עממי.
 א. הוכיחו קביעה זו.
 ב. מדוע, לדעתכם, התפתח סוג זה של סיפור בקרב היהודים בגלות?